

TOIMINTAKERTOMUS 2021: PÄÄKIRJASTO JA KIRJASTOAUTO

YLEISKATSAUS

Muhoksella kirjastopalveluita tuottavat Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksessa sijaitseva pääkirjasto ja monipalveluauto Poppalloora. Kirjasto tarjoaa asiakkailleen tasapuolisesti laadukasta, ajanmukaista ja asiantuntevaa kirjasto- ja tietopalvelua, mahdollisuuksia erilaisiin elämyksiin sekä tiedonhallintataitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen. Tärkein perustehtävä liittyy lasten ja nuorten lukutaidon kehittämiseen sekä lukemisharrastuksen edistämiseen. Nykyisin myös erilaiset lukemisen edistämiseen ja aineiston markkinointiin liittyvät tapahtumat ovat osa vakiintunutta toimintaa.

Kirjastopalvelut on määritelty kunnallisiksi peruspalveluiksi ja toimintaa ohjaa kirjastolaki. Lain tavoitteena on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, edistää mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Vahvana tukena toiminnassa on alueellinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen kirjastoverkko sekä muut yhteistyökumppanit. Monipalveluauto Poppalloora parantaa kirjastopalveluiden saavutettavuutta kuljettamalla luettavaa ja kuunneltavaa lähemmäs käyttäjiä. Reittiä sovitellaan tarpeen ja kysynnän mukaan.

Muhoksen kirjasto kuuluu Outi-kirjastojen yhteistyöryhmään, johon vuoden 2020 lopussa kuului 16 kuntaa. Kirjastoilla on käytössä yhteinen Koha-kirjastojärjestelmä ja yhteiset käytösäännöt. Kirjastojen johtajista koostuva ohjausryhmä päättää yhteisistä asioista.

Muhoksen kirjaston henkilökuntaan kuuluu kuusi kirjastovirkailijaa, joista kaksi työskenteli vuonna 2021 50% työajalla, sekä kirjastopalvelujohtaja. Kirjastovirkailijoista kahdella on velvollisuus kuljettaa kirjastoautoa. Lisäksi kirjasto kustantaa osan kulttuurikeskuksessa, yläkoululla ja lukiolla toimivan yhteisen vahtimestarin palkasta.

Kirjasto kerää toiminnastaan jatkuvaa palautetta. Tavoitteena on, että palaute on vähintään 80% myönteistä. Vuoden 2021 palaute oli 89 % positiivista. Myönteinen palaute tuli pääasiassa hyvästä palvelusta ja kirjavinkkauksista. Negatiivista palautetta tuli hyllyyn joutuneista palauttamattomista lainoista ja varauksissa tapahtuneista sekaannuksista.

Kirjastopalveluiden ohella kirjasto osallistuu kulttuuripalveluiden tuottamiseen yhteistyössä kunnan kulttuuripalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa. Tämä yhteistyöverkosto on vakiinnuttanut toimintansa vuonna 2021 ja järjestänyt yhteistyössä monia isompia kulttuuritapahtumia. Kirjastosta on vuonna 2021 ollut edustaja Oulu2026 -hankkeen valtuuskunnassa.

Kirjasto on ollut mukana suunnittelemassa Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen tilojen uudistusta. Tiloissa on tehty kuntokartoitukset ja alustavat suunnitelmat niin kirjastotilojen uudelleenjärjestelyjen kuin kulttuuripalveluiden uudistilojen osalta. Joulukuussa 2021 kulttuurikeskuksen laajennussuunnitelmat peruuntuivat ja vuonna 2023 käynnistyvät muutostyöt koskevat ainoastaan kirjastotiloja, joskin omatoimikirjaston käyttöönoton vuoksi myös kulttuuripalveluiden hallinnoimiin aulatiloihin joudutaan tekemään muutoksia.

Vuonna 2021 Koronavirus-pandemia vaikutti edelleen myös kirjastopalveluihin. Tilanteen ollessa huonoimmillaan, kuten keväällä 2021 live-tapahtumia ei saanut järjestää lainkaan. Alkuvuoden aukioloaikoja hieman supistettiin koronapandemian vuoksi. Kirjasto ja lehtisali avattiin asiakkaille vasta klo 11.00, jotta kirjaston henkilökunta ehti rauhassa hyllyttää ja järjestellä kirjastoa ennen asiakkaiden saapumista, näin vältettiin kontakteja. Aamuisin oli myös mahdollista järjestää erilaisten ryhmien vierailuja kirjastossa, kun muita asiakkaita ei ollut paikalla. Muutoin aukioloajat säilyivät ennallaan. Tämä vaikutti välillä myös kirjaston kävijämääriin, joskin huimaa nousua (+30%) edellisvuoteen verrattuna tuli kävijämäärien osalta.

Tukena tulevaisuuteen -hanke jatkui koko vuoden 2021. Hankkeessa tavoitteena oli lukutaitoa ja lukemisharrastusta edistämällä vaikuttaa ehkäisevästi nuorten syrjäytymiseen sekä kehittää lasten ja nuorten kirjastopalveluita ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Hankkeessa työskenteli projektityöntekijä juhannukseen saakka 60 % työajalla.

Syksyllä 2021 haettiin myös Aluehallintovirastolta valtionavustusta "Älä hiilly – syty vaikuttamaan" hankkeeseen, jossa on tarkoitus kirjastoyhteistyön avulla lisätä kuntalaisten ja päättäjien välistä vuoropuhelua sekä lisätä kuntalaisten tietoutta erilaisista vaikutusmahdollisuuksista. Avustusta saatiin 3500 euroa ja hanke toteutetaan vuosina 2022-2023.

Toiminnallinen tulos

Lainaus

Kokonaislainaus kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna n. 16 %. Suurin nousu oli musiikkiäänitteiden kohdalla. Koronapandemian vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista tehdä vertailua aineistolajeittain vuoteen 2020. Lainauslukujen kasvu edellisvuodesta oli odotettavissa, koska vuonna 2020 koronapandemia vaikutti kirjastopalvelujen käyttöön paljon enemmän.

Sen sijaan e-kirjojen lainaus laski n. 10 %, mutta e-lehtien käytön määrä nousi hieman. Panostus sähköisiin aineistoihin oli 0,75 e/asukas. Aineistot hankitaan yhteistyössä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen kanssa.

Kävijät ja lainaajien määrä

Fyysisten käyntien määrä lisääntyi edellisvuodesta räjähdysmäisesti. Kuten myös verkkokäyntien määrä nousi 71.1 %. Lainaaajien määrä nousi 1 %:lla vuodesta 2020, ollen 3814. Muhoksen kirjastolla on 53 Celian asiakasta.

Taulukko 1. Fyysiset ja verkkokäynnit 2018-2021

	2018	2019	2020	2021	Muutos-%
Fyysiset käynnit	104990	102744	84715	110024	+29,9
Verkkokäynnit	40654	42207	32778	56080	+71,1

Tapahtumat

Jälleen vuonna 2021 tapahtumien määrä väheni hieman Korona-pandemian seurauksena, joskin keväällä 2021 saatiin järjestettyä tapahtumia etäosallistumisen muodossa. Kirjastolla on ollut panostusta erityisesti kirjallisuuteen, lukutaitoon ja lukemisen edistämiseen liittyviin tapahtumiin.

Kirjasto painottaa lasten ja nuorten kirjastotyötä monin tavoin. Tavoitteiden mukaisesti kirjahankinnoissa on kiinnitetty huomiota ensikirjojen, kuvakirjojen ja juuri lukemaan oppineiden kirjallisuuteen. Koululaiset ovat käyneet kirjavinkkauksissa ja kirjavinkkarit ovat vierailleet kouluilla. Koronavuodesta huolimatta saatiin toteutettua kuitenkin osa vuosittaisista kirjavinkkauksista ja niitä toteutettiin osin myös etänä videotallenteen avulla. Tiedonhaun opetusta järjestettiin tilanteen mukaan.

Tukena tulevaisuuteen -hankkeen puitteissa kirjasto panosti keväällä varhaiseen lukemaan innostamiseen. Kirjaston ja varhaiskasvatuksen välille laadittiin yhteistyösuunnitelma, jossa on sovittu yhteistyön käytännöistä. Keväällä 2021 yhteistyössä toteutettiin Taiteillaan kevät -projekti, johon päiväkotiryhmät saattoivat osallistua etänä omasta päiväkodista käsin videoiden välityksellä ja taiteiden osaksi yhteistyö taidenäyttelyä, joka koottiin kirjaston lastenosastolle toukokuussa. Osana hanketta tehtiin myös lukemaan opettelevien lasten vanhemmille suunnattu video lapsen lukuharrastuksen tukemisesta. Hankkeen puitteissa käynnistyi yhteistyö MLL:n Muhoksen yhdistyksen kanssa. Projektityöntekijä mm. vieraili Perhekahvila Kuperkeikan etäperhekahvilassa ja tältä pohjalta käynnistyi myöhemmin perhekahvilayhteistyö myös kirjastolla.

Tapahtumia ei live-muodossa keväällä juurikaan järjestetty. Lukuviikolla huhtikuussa järjestettiin kulttuuripalvelujen kanssa yhteistyössä Lukulive virtuaalitapahtuma, jossa tunnetut Muhoslaiset lukivat otteita lasten ja nuorten romaanista. Etäsatutuokio järjestettiin huhtikuussa ja toukokuussa niitä sai jo järjestää livenäkin. Syksyllä satutuokioita järjestettiin kerran kuukaudessa myös kirjastoautossa Iso-Anttilan leikkikentän pysäkillä. Loppukeväältä järjestettiin kirjaston pehmolelujen yö etätapahtumana. Toukokuussa järjestettiin musiikillinen satupiknik Merirosvoiseikkailu -teemalla. Koulujen loppuessa kesäkuun alussa osallistuttiin yläkoulun välituntitapahtumaan pop-up kirjaston voimin.

Syksyllä uudistettiin alakoulun lukudiplomi ja se sai nimekseen Tähtilukija. MLL:n kanssa yhteistyössä pidettiin syksyllä yhteensä 4 perhekahvilaa kirjaston tiloissa, joissa oli kirjallisuuteen liittyvää ohjelmaa. Syksyn aikana valmisteltiin kaksi nukketeatteriesitystä, joita esitettiin sekä livenä, että kirjaston YouTube-kanavalla. Lisäksi syyskuuseen taiteiden yöhön kirjasto osallistui järjestämällä runo-ongintaa lastenosastolla. Lukukoira vieraili kirjastossa syksyn aikana kolmena lauantaina.

Lokakuussa kirjasto järjesti vuotuisen 24h sarjakuvaa -tapahtuman yhdessä Esa Holopaisen kanssa. Lokakuussa vanhusten viikolla järjestettiin ohjelmaa yhteistyössä kulttuuri- ja liikuntapalveluiden kanssa, kirjasto vastasi Senior surf -tapahtumasta. Tänä vuonna marraskuussa saatiin järjestettyä vuosittainen pelipäivä lapsille ja nuorille. Asiakkaiden osallistaminen kirjastopalveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen saatiin hyvin käyntiin joulukuussa järjestetyn asiakasraadin ensimmäisen kokoontumisen muodossa. Joulukuussa pidettiin myös yhteinen kulttuuri-ilta asiakkaille ja yhteistyökumppaneille kulttuuripalveluiden kanssa.

Kuukausittaisia musiikki- ja taidepainotteisia After work -kahviklubeja on järjestetty yhteistyössä Kirjastokahvila Joviaalin ja kulttuuripalveluiden kanssa. Lisäksi tietokirjallisuuspiiri on kokoontunut tilanteen niin salliessa. Aikuisten atk- ja digiopastus on kirjastossa jatkuvaa toimintaa.

Taloudellinen tulos

Kirjaston talous toteutui kokonaisuutena tavoitteen mukaisesti ja kustannukset pysyivät raameissaan. Kokonaistulos poistoineen oli 86% (Taulukko 3). Poistetun aineiston myyntikampanjat pidettiin elokuussa ja marraskuussa. Toimintatuotot olivat 91%.

Henkilöstökulut

Henkilöstökuluissa säästöä tuli 13 %. Kirjaston henkilökuntaa on ollut talkoo- ja virkavapaalla, joihin ei ole palkattu sijaista ja kirjastonhoitajan toimi oli osan vuotta täyttämättä. Kirjasto oli suljettuna kesällä kaksi viikkoa, jotta osa kesälomista saatiin keskitettyä ko. jaksolle. Kirjasto ei ole palkannut kesätyöntekijöitä. Koronaviruspandemian vuoksi toimintaa supistettiin aukioloaikojen ja tapahtumien osalta, joten sijaisille ei ollut tarvetta. Euro määrältään suurin säästö muodostui henkilöstökuluissa.

Taulukko 3. Tuottojen ja kulujen toteuma 2021. Pääkirjasto ja kirjastoauto

	Toteuma-%	Toteuma-%
Tuotot		91
Kulut		86
Henkilöstökulut	87	
Palveluiden ostot	83	
Aineet ja tarv.	76	
Vuokrat	100	
Muut	92	
Tulos	86	

YHTEISTYÖ MUIDEN SIDOSRYHMIEN KANSSA

Kirjasto tehostaa toimintaansa panostamalla yhteistyöhön, jolloin saadaan asiakkaille monipuolisempaa ja nykyaikaisempaa kirjastopalvelua pienin lisäkustannuksin. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat toiset Outi-kirjastot. Kirjastotoiminta ja kirjastotoiminnan kehittämistyö tapahtuu yhteistoiminnassa, jolloin käytössä ovat laajemmat tieto- ja henkilöstöresurssit sekä osaaminen. Laadukkaamman palvelun lisäksi kuntien välinen yhteistyö alentaa myös kustannuksia. Esimerkiksi aineiston valintaan kohdistuvaa yhteistyötä tehdään koordinoimalla varatuimman aineiston lisähankintoja yhteistyössä. Yhteistyötä toteutetaan kuljetus- ja maksutoiminnassa, kirjastojärjestelmän kehittämistyössä, koulutuksessa, markkinoinnissa ja soveltuvien osin myös tapahtumatuotannossa. Yhteinen hankintaportaali helpottaa aineiston kustannusvertailua.

Avoimeen lähdekoodiin perustuvan Koha-kirjastojärjestelmän piirissä on huomattava määrä Suomen kirjastoja. Voittoja tuottamaton Koha-Suomi Oy ylläpitää ja kehittää järjestelmää kirjastojen tarpeiden näkökulmasta. Kunnat ovat osakkaina Koha-Suomi Oy:ssä.

Yhteistyö antaa mahdollisuudet myös monipuoliseen tapahtumatuotantoon. Muhoksen kirjasto on osa paikallisten toimijoiden yhteistyöverkostoa, jonka kanssa on järjestetty erilaisia tapahtumia. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat vuonna 2021 olleet yksityisten henkilöiden, koulujen, päiväkotien ja kunnan kulttuuri- ja nuorisopalvelujen lisäksi, Mannerheimin lastensuojeluliiton Muhoksen yhdistys, Pelastakaa lapset ry, 4H, Muhoksen kotiseutuyhdistys ry, Muhoksen seurakunta, Vinkkeli, kirjastokahvila Joviaali ja lemmikkieläinyhdistykset. Vuonna 2021 käynnissä olleessa Tukena tulevaisuuteen -hankkeessa tiivistettiin tätä yhteistyötä entisestään erityisesti lasten- ja nuortenkirjastotyön näkökulmasta.

KATSAUS TULEVAAN

E-aineistokokoelmaa kasvatetaan lisääntyneen tarpeen ja käytön vuoksi yhteishankintojen kautta. Erityisesti koronapandemia lisäsi e-aineistojen käyttöä merkittävästi. Valtakunnallisesti on käynnissä selvityshanke koskien Helsingin kaupunginkirjaston hallinnoiman kansallisen e-kirjaston käynnistämistä. Vuoden vaihteessa 2021-2022 avattiin uusi Pohjoisen e-kirjasto, johon Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan lisäksi liittyivät myös Lapin kirjastot.

Pedagogisen informaation toimi saatiin avoimeksi joulukuussa 2021. Tämän uudistetun tehtävän kuvan tarkoituksena on jatkaa Tukena tulevaisuuteen -hankkeessa aloitettua työtä erityisesti lasten ja nuorten kirjastopalveluiden kehittämiseksi sekä lasten ja nuorten lukemisharrastuksen edistämiseksi ja vakiinnuttaa se osaksi kirjaston jokapäiväistä toimintaa. Vuonna 2022 Muhoksella otetaan käyttöön kulttuurikasvatussuunnitelma, jossa kirjasto palveluineen on myös mukana. Myöskin asiakasraadien toimintaa jatketaan vuonna 2022.

Muhoksen kirjasto sai aluehallintovirastolta valtionavustusta omatoimikirjastopalveluiden kehittämishankkeeseen 15.000 euroa. Avustus on tarkoitettu käytettäväksi pääsääntöisesti palautusautomaatin sekä omatoimilaitteiden ja -ohjelmiston hankintaan. Osa avustuksesta käytetään myös opasteiden parantamiseen ja aineiston esillelaiton ja järjestämisen suunnitteluun.

Toivomme, että vuonna 2022 yhteiskunta voisi jo toimia normaalisti ja saisimme järjestää suunnitellusti kouluille ja päiväkodeille yhteistyösopimusten mukaisen toiminnan. Lisäksi odotamme innolla, että tapahtumia voi järjestää jo normaalisti.

Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen ja kirjaston tilojen uudelleenjärjestelyihin tähtäävät suunnittelutoimet jatkuvat vuonna 2022 ja varsinaisen toteutus olisi vuonna 2023. Kirjaston osalta näkyvimmit muutokset tulevat olemaan omatoimikirjastopalveluiden käynnistäminen, palautusautomaatti sekä lasten- ja nuortenosaston laajennus. Tarkoitus on myös saada asiakkaiden käyttöön hiljaista etätyöskentelytilaa. Lisäksi palvelutiski uudistetaan.

Muhoksella 26.2.2022
Anna-Elina Häkkinä
kirjastopalvelujohtaja